

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Петрова А. І. Становище на Поділлі в роки німецької окупації (1941–1944 рр.). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія. 2005. Вип. 9. С. 266–271.
2. Коляструк О. А. Офіційні документи та свідчення про повсякденне життя вінничан в умовах окупації. Вінниця. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія. 2015. Вип. 23. С. 265–268.
3. ДАВіО. Ф. 1395. Гебітскомісаріат м. Вінниці – звіти про репресії, депортації, руйнування, 1942–1944рр.
4. ДАВіО. Ф. 1312. Міська управа м. Вінниці – документи про діяльність управи, арешти, трудову повинність, 1941–1943 рр.
5. Войнаровський А., Ковальов І. Газета «Вінницькі Вісті» як джерело до діяльності української влади в умовах німецької окупації в 1941 р. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. 2024. Вип. 48. С. 134–143.
6. Петрова А. І. Особливості окупаційного режиму на Поділлі та стан медичної сфери в 1941–1944 рр. Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2019. Вип. 24. С. 218.
7. Зінько Ю. А., Григорчук П. С. Навчальні заклади Вінниці в роки нацистської окупації (1941–1944 рр.). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. 2004. Вип. 7. С. 132–136.
8. Мельничук О. Національно-культурне та духовне життя вінничан у початковий період нацистської окупації (за матеріалами газети «Вінницькі вісті»). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. 2020. Вип. 31. С. 88–98.

Сергій Гула

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ОРГАНІВ УМДБ З ПАРТІЙНО-РАДЯНСЬКИМИ СТРУКТУРАМИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В ПЕРІОД ГОЛОДУ 1946–1947 РОКІВ

Анотація. У статті на основі архівних матеріалів досліджено взаємодію між радянськими органами держбезпеки та партійно-радянськими структурами Вінницької області в умовах голоду 1946–1947 рр. Проаналізовано завдання, функції та повноваження, що були покладені на ці органи вищим партійним керівництвом у ході виконання політико-господарських кампаній. У статті показано, що співпраця МДБ і партійних органів була спрямована не лише на виконання планів хлібозаготівель та регулювання поведінки

населення, але й для контролю та «очищення» місцевої партійно-радянської ланки управління.

Ключові слова: органи УМДБ, партійно-радянські органи, голод 1946–1947 рр., хлібозаготівлі, настрої населення, опір, репресії.

Serhii Hula

INTERACTION BETWEEN THE VINNYTSIA REGIONAL MGB DIRECTORATE AND PARTY-SOVIET AUTHORITIES DURING THE 1946–1947 FAMINE

Abstract. Based on archival materials, this article examines the interaction between Soviet state security agencies and party-Soviet structures in the Vinnytsia region during the famine of 1946–1947. It analyzes the tasks, functions, and powers assigned to these agencies by the higher party leadership in the course of political and economic campaigns. The article shows that cooperation between the MGB and party bodies was aimed not only at fulfilling grain procurement plans and regulating the behavior of the population, but also at controlling and “cleansing” the local party-Soviet management structure.

Keywords: UMGB bodies, party-Soviet bodies, famine of 1946–1947, grain procurement, public sentiment, resistance, repression.

Голод 1946–1947 рр. став черговою катастрофою для України. Він співпав із часом, коли сталінський режим продовжував активно «очищати» українські терени від «антирадянських елементів». Влада долала наслідки німецької окупації, застосовуючи перевірені репресивні інструменти, боролася з політично нелояльним населенням та прагнула показової легітимізації в очах суспільства. Досягнення цих завдань в умовах голоду було покладено на партійно-радянські структури та органи держбезпеки, взаємовідносини між якими і є предметом нашого дослідження. Мета дослідження – з’ясувати особливості та розкрити ключові аспекти взаємовідносин цих структур в умовах голоду 1946–1947 рр. на прикладі Вінницької області.

Проблему функціонування органів держбезпеки та їх взаємодію з партійними структурами в умовах голоду на Вінниччині висвітлювали Р. Подкур, В. Васильєв, П. Кравченко [1]. Автори подали цю взаємодію у загальному контексті репресивної політики радянської влади. Окремо дії партійного керівництва Вінницької області в екстремальних умовах голоду висвітлив Р. Подкур [2]. Автор з’ясував, як діяли керівники області та районів у складних обставинах і забезпечували ефективність виконання державних хлібозаготівель. Важливим для з’ясування характеру та причин голоду 1946–1947 рр. є дослідження В. Васильєва [3]. Однак, наразі діяльність УМДБ по Вінницькій області

у період голоду 1946–1947 років загалом, та їхня взаємодія з партійно-радянськими органами зокрема, залишається маловивченою.

Джерельна база дослідження – матеріали Державного архіву Вінницької області (Ф. П-136) та Галузевого державного архіву Служби безпеки України (Ф. 2, 8, 9, 16).

Контекст нашого дослідження вимагає декілька зауваг. По-перше, Й. Сталін сформував презумпцію винуватості населення окупованих упродовж 1941–1944 рр. територій і розглядав його як потенційно нелояльне. Кількарічна відсутність радянського управління і взаємодія населення з німецькою владою загострила кризу взаємної довіри влади і людей. По-друге, свою легітимність радянська влада відновлювала перевіреними репресивними методами. Упродовж 1944–1945 рр. значну частину роботи органів держбезпеки становила боротьба з «антирадянськими елементами» [4], і цей напрям залишався пріоритетним надалі. По-третє, будь-які прояви невдоволення або спротиву населення трактувалися владою як результат діяльності «диверсантів», «націоналістичного підпілля» чи інших «ворожих елементів» [5, арк. 16]. По-четверте, населення Вінниччини було психологічно та соціально виснажене: пережиті довоєнні репресії, Голодомор-геноцид 1932–1933 рр. і воєнні втрати сформували глибоку травму, яка впливала на його поведінкові реакції в умовах голоду 1946–1947 рр. Частина суспільства, особливо та, що пройшла війну зі зброєю в руках, мала певні очікування: відмова влади від необґрунтованих репресій, практики насильницьких поборів та хлібозаготівель. Але ці надії швидко зазнали фрустрації, що поглибило протистояння з владою [6, арк. 469–470].

Передумови та перебіг голоду. Дослідники проблеми голоду 1946–1947 рр. зазначають, що ключовою його передумовою стали низькі врожаї упродовж 1944–1946 рр. Але поширення і загострення голоду мало політичний характер: влада не вирішувала систематичні проблеми з продовольством і загострила їх збільшенням тягара державних хлібозаготівель [1, с. 63, 2, с. 205].

Наслідки такої політики не забарилися. Труднощі з продовольством та недоїдання населення зафіксовано вже наприкінці 1945 р. – на початку 1946 р. Критична ситуація з продовольством в Україні настала взимку 1946 р. – навесні та влітку 1947 р. [7, арк. 213 зв.; 8, арк. 79 зв.]. Секретар вінницького обкому КП(б)У М. Стахурський 14 грудня 1946 р. надіслав тодішнім голові Ради Міністрів УРСР М. Хрущову та секретарю ЦК КП(б)У Д. Коротченку прохання державної продовольчої допомоги. Він зазначав, що в Ободівському, Тиврівському, Томашпільському, Копайгородському, Турбівському, Липовецькому, Вороновицькому, Ольгопільському, Тульчинському, Чечельницькому, Бершадському наявні «продовольчі труднощі» [9, арк. 82]. Можемо припустити, що цим евфемізмом позначалося значно гірше становище.

У відповідній записці міністра держбезпеки УРСР С. Савченка від 18 березня 1947 р. зазначалося, що станом на 1 березня 1947 р.

захворювання дистрофією, спричиненого голодом, зафіксовано у більшості областей України, серед перерахованих була і Вінницька. Всього по Україні на той час зафіксовано 441 627 таких випадків, в результаті чого померло 2704 особи [10, арк. 104]. Рівень госпіталізації виснажених людей був невеликий і складав 5,5% [10, арк. 108], що посилювало рівень смертності населення. Кількість критично виснажених людей в окремих районах Вінницької області була такою: у Бершадському – 3348 випадків захворювання дистрофією, в Ольгопільському – 2503, у Чечельницькому – 2124, у Плисківському і Піщанському – по 2035 [10, арк. 106].

Секретарі райкомів Вінницької області неодноразово писали обласному керівництву про критичну ситуацію в районах [11, арк. 35, 40]. В лютому 1947 р. в Чечельницькому районі почастишали факти смертності на фоні голоду. Матері приводили дітей до лікарень, дитячих ясел, партійно-радянських установ і залишали їх [11, арк. 21]. Аналогічна ситуація у березні зафіксована по Піщанському районі [11, арк. 32].

Масштаб голоду та підрахунок його жертв дотепер залишаються предметом вивчення дослідників. Тогочасний стан подільського села промовисто ілюструє такі факти. У матеріалах Вінницького обласного УМВС на ім'я першого секретаря обкому КП(б)У зазначалося, що в травні 1947 р. всього в області було зареєстровано 5394 смерті, з яких 1536 спричинені «виснаженням» [12, арк. 73–74], а за червень 1947 р. зафіксовано уже 7110 смертей, з яких 2375 обумовлені виснаженням [12, арк. 71–72].

Взаємодія УМДБ і партійно-радянських органів. Аналіз архівних матеріалів продемонстрував, що взаємодія спецслужб та партійно-радянських структур відбувалася у декількох площинах: інформаційно-аналітичній (інформування про хід кампаній, поведінку та настрої населення тощо), оперативній (превентивні та ситуативні заходи щодо дій населення – опору, крадіжок та забезпечення виконання планів хлібопостачання – звірка норм, перевірка «залишків» тощо), взаємного посилення та контролю (перевірка органами МДБ надійності та лояльності партійно-радянських функціонерів, вербування нових чекістів з середовища активістів та комуністів).

Населення в умовах голоду перебувало у розпачі, настрої були гнітючими. За матеріалами воєнної цензури МДБ УРСР за період з 10 квітня по 15 травня 1946 р. загалом по Україні виявлено 7330 листів, у яких зафіксовані скарги на «продовольчі труднощі». Найбільше таких фактів зафіксовано у Київській області. Вінницька область посідала п'яте місце із кількістю у 125 листів [13, арк. 120]. Населення боялося і водночас очікувало найгіршого сценарію – повторення 1932–1933 рр., що неодноразово фіксували органи УМДБ [14, арк. 170]. 10 червня 1946 р. на території Дашівського району появились анонімні антирадянські листівки з антисемітським забарвленням: *«...щоб не повторився (33-й рік) робіть так, як Вам уже відомо. Весь забраний*

хліб лежить на складах, а ми пухнемо від голоду. Так потрібно, щоб Україна знову перетворилася у великий вогонь проти жидо-комуністичного ярма, як була перетворена у минулому проти Польщі...» [5, арк. 79].

Місцеві органи УМВС і УМДБ систематично інформували секретаря обкому М. Стахурського про хід політ кампаній та складне становище в регіоні [15, арк. 251]. У свою чергу той регулярно доповідав в ЦК КПБУ про непросту ситуацію на селі: вказував на появу листівок антирадянського і націоналістичного змісту, грабежі та випадки терористичних актів [16, арк. 113–116].

Населення чинило пасивний та активний опір діям влади. Зросла кількість закликів до невиходів на роботу, розбору врожаю, збройної відсічі тощо. На адресу партійних та радянських керівників надходили погрози [17, арк. 77, 102, 196, 205, 217, 230], вчинялися теракти [18, арк. 92–93]. Люди вважали, що загрозиве становище можна полегшити, залишивши збіжжя в колгоспах для потреб села.

Так, у с. Вільшанці Крижопільського району надійшли анонімні погрози голові колгоспу «Реконструкція» Мандриці. Йому пропонували поїхати з села, бо інакше його вб'ють. Як зауважували співробітники МДБ, цей колгосп був один із найбільших в районі та перший у виконанні хлібоздачі [17, арк. 101].

На всі ці та інші випадки опору населення виїздили оперпрацівники УМДБ, проводили розслідування, здійснювали арешти винуватців [17, арк. 72].

На фоні голоду збільшилась кількість крадіжок. Всього, у період збору урожаю – від червня до 1 серпня 1947 р. – було зареєстровано 1064 випадки крадіжок [12, арк. 78]. Розслідуванням крадіжок займалися органи МВС, які також слугували інструментом «оперативного нажиму» в боротьбі держави за хліб. Як зазначали співробітники УМВС, методи крадіжок були як дрібні, так і значні та витончені за задумом та втіленням [12, арк. 79]. Тому до розслідування грабежів, розбоїв та ситуацій, де фігурували радянські чи партійні функціонери, залучали співробітників МДБ.

У 1947 р. протистояння між голодним населенням та партійно-державними структурами загострилося. На жнива припав пік активного опору селян [17, арк. 27–31]. Завдання контролю за збором урожаю та здачі його державі поставлено на перше місце в роботі партійних та чекістських структур.

І. Сталін не довіряв не тільки населенню, але й самим представникам партноменклатури. На нашу думку, вище керівництво використало голод 1946–1947 рр., щоб подолати сумніви в надійності партійно-радянської вертикалі, перевірити її відданість і видалити з неї нелояльні та слабкі елементи. Для цього у Москві поклали відповідальність за належне виконання хлібозаготівельних планів на місцеві партійні органи [2, с. 209].

У цих умовах чекістським структурам доручили особливо ретельно здійснювати систематичну перевірку комуністів і кандидатів

на вступ до партії, а також працівників радянських установ [19, арк. 17–19]. Вимагали зачистити радянські органи від «ворожих» елементів, особливо у системі сільського господарства та хлібопостачання [19, арк. 22].

Для ілюстрації наведемо декілька промовистих прикладів. Так, нарком держбезпеки УРСР С. Савченко 14 січня 1946 р. доручив периферійним органам посилити агентурне обслуговування радянських установ, в яких працювало багато осіб, що залишалися в окупації. Найперше належало опрацювати сфери планування, забезпечення і торгівлі [19, арк. 17–19]. В іншому його листі від 21 травня 1946 р. зазначалося, що задля уникнення терактів над сільським активом, зриву планів хлібоздачі, викриття і прискання ворожої діяльності необхідно правильно розташувати агентурно-інформаторську мережу в колгоспах, радгоспах, МТС, земвідділах, системі «Заготзерно». Наголошено перевірити ступінь засміченості сільськогосподарських апаратів колишніми активним пособниками, зрадниками, націоналістами та іншими елементами, «які не вселяли політичної довіри», та вжити заходів щодо відсторонення їх від керівних посад [20, арк. 168–169]. В черговому листі від 16 серпня 1946 р. Савченко вимагав від органів МДБ викривати банди, через партійно-радянські органи посилювати охорону державних хлібосховищ, перевіряти апарат «Заготзерно» та очистити їх від осіб, які мали будь-яку причетність до «оунівського підпілля» [18, арк. 82–83].

Вище політичне керівництво чинило тиск на репресивний апарат, змушуючи його активніше боротися з організованою «контрреволюцією», «антирадянщиною» та терористичним актами на селі. За неефективну роботу застосовувалися арешти, догани та попередження як до рядових оперативних співробітників, так і їхніх керівників. Зокрема, у серпні 1947 р. за незадовільну роботу зроблено суворе попередження начальнику Вінницького УМДБ К. Касаткіну [15, арк. 211]. Такі дії мали стимулювати ініціативність спецслужб та запобігти прикриванню проколів місцевих функціонерів.

Обласне партійне керівництво в особі першого секретаря КП(б)У М. Стахурського усвідомлювало рівень покладеної відповідальності і взяло до виконання доручення партії. Тиск союзного та республіканського начальства переклали на районні апарати: вони відповідали не лише за виконання хлібозаготівельних планів, а й за охорону зерна від голодних селян і кримінальних груп.

Так, 26 жовтня 1946 р. Стахурський розпорядився усім місцевим органам провести закриті бюро РК КП(б)У за участю начальників РВ МВС, МДБ, прокуратури і судів та створити такі умови, за яких виключалися б будь-яка можливість організації у селах бандгруп і вчинення ним злочинів [16, арк. 149–151]. Через місяць 29 листопада у своєму черговому листі до районних секретарів він поклав на них персональну відповідальність за охорону районів [16, арк. 146–148]. Додатково постановою Вінницького облвиконкому від 28 грудня 1946 р. встановлювалася індивідуальна і персональна відповідальність

керівників підприємств, колгоспів, радгоспів і всіх відповідальних осіб за повну збереженість від розкрадання цінностей і посилення охорони цих об'єктів. Для цього їм та сільському активу окремим розпорядженням бюро обкому КП(б)У надали особисту зброю [12, арк. 16].

Виконання цих завдань на місцях залежало від низки факторів, але найперше – від особистих якостей самих районних керманічів. У складних суспільно-політичних умовах вони поводитися по-різному: одні проявляли розгубленість, інші – неухильно виконували доручення партії.

Так, ще 11 червня 1946 р. секретар Тростянецького РК КП(б)У Столярчук звертався до М. Стахурського зі скаргами на загрозливу криміногенну ситуацію і зухвалі дії бандитів: напади та грабежі серед білого дня, наявність у бандитів автоматичної зброї, масові побиття та замаху на вбивство відповідальних працівників та сільського активу. З огляду на це Столярчук звертався до Стахурського з проханням дати вказівку обласному МВС вислати оперативну групу з автоматичною зброєю, оскільки місцеві райвідділи МВД та МДБ власними силами нічого не могли зробити [16, арк. 64]. Стахурський доручив начальнику обласного УМВС Грубченку перевірити зазначені факти. У відповідь той повідомив, що описаний розмах бандитизму перебільшений, деякі крадіжки організовували самі працівники колгоспів, а окремі факти побиття активістів були симуляцією з метою отримання зброї для самозахисту [16, арк. 68–70].

Окремі районні керівники підійшли до справи серйозніше і де-факто навіть почали розпоряджатися особовим складом МВС та МДБ. За дорученнями секретарів райкомів оперативних співробітників органів міліції та держбезпеки на період виконання господарсько-політичних кампаній закріплювали за окремими селами. Справа дійшла аж до паралізації основної роботи цих органів [12, арк. 49]. Лише після втручання обласного керівництва УМВС-УМДБ, яке в лютому–березні 1947 р. звернулося до М. Стахурського, вдалося вирішити цю ситуацію [12, арк. 56].

8 січня 1947 р. М. Стахурський повідомляв секретаря ЦК КП(б)У Д. Коротченка про свої зусилля в боротьбі за хліб. Серед різноманітних вжитих заходів він відзначив, що найефективнішими способами попередження крадіжок були позапланові перевірки та ревізії, під час яких вилучалися «натурні залишки». Таке бравурне вихваляння було якраз напередодні загострення голоду [12, арк. 12].

Однак, навіть такі ініціативи та жорсткі заходи не сильно покращили ситуацію, яка значно погіршилася влітку 1947 р. У листі секретаря ЦК КП(б)У Л. Кагановича до М. Стахурського від 1 серпня 1947 р. лунав докір, що зростання різного роду антирадянських проявів населення та терактів «стали проявом відсутності необхідної уваги політичного керівництва області» [1, арк. 63].

Врешті ситуація з голодом стабілізувалася наприкінці 1947 р., але лише до кінця 1940-х вдалося вийти на належний рівень ведення сільського господарства та уникати випадків масового голодування.

Отже, голод 1946-1947 рр. відбувався у складних умовах післявоєнної розрухи та трансформації суспільства. Взаємна недовіра влади і населення поглиблювала хід і наслідки голоду, який мав вагомий політичний передумову. Влада в загрозливих умовах залишала, а то й збільшувала норми хлібоздачі. Виконання цієї політичної кампанії було покладено на місцеві партійно-радянські структури та радянські органи держбезпеки, їх тісну взаємодію. На локальному рівні вони об'єднували свої зусилля, зокрема, шляхом взаємного інформування та сприяння у вирішенні поточних справ – охорони об'єктів, арештів та розслідування злочинів, переважно крадіжок, грабежів, терактів. Поряд з цим, сталінське керівництво з підозрою ставилося до партійно-радянських функціонерів на периферії, тож використало голод 1946–1947 рр. для їх очищення від «неблагонадійних елементів». Однак, цей напрям ще потребує подальшого додаткового вивчення. Таким чином, партійні органи спільно з репресивним апаратом здійснили «оперативний нажим» на населення та виконали поставлені перед ними завдання, дарма, що ціною десятків тисяч життів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєв В., Кравченко П., Подкур Р. Політичні репресії на Вінниччині 1918–1980-ті рр. // Реабілітовані історією. Вінницька область. Кн. 1. Вінниця, 2006. С. 9–96.
2. Подкур Р. Ю. Діяльність партійного апарату Вінницької області в умовах голоду 1946–1947 рр. // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. К., 2008. Вип. 13. С. 204–215.
3. Васильєв В. Порівняльний аналіз голоду та Голодомору: Вінницька область (1920–1940-і рр.) // Історія України: маловідомі імена, події, факти. К., 2011. Вип. 37. С. 111–135.
4. Гула С. Боротьба органів НКВС–НКДБ УРСР з антирадянськими елементами у Вінницькій області у 1944–1945 рр.// З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2018. № 1 (49). С. 149–208.
5. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), ф. 2, оп. 1, спр. 534, 180 арк.
6. ГДА СБ України, ф. 2, оп. 1, спр. 344, 559 арк.
7. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1, спр. 561, 314 арк.
8. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1, спр. 572, 360 арк.
9. Державний архів Вінницької області (далі ДАВіО), ф. П-136, оп. 13, спр. 87, 89 арк.
10. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1, спр. 588.
11. ДАВіО, ф. П-136, оп. 13, спр. 129, 262 арк.
12. ДАВіО, ф. П-136, оп. 13, спр. 131, 155 арк.
13. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1, спр. 573, 300 арк.
14. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1, спр. 579.

15. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1, спр. 614.
16. ДАВіО, ф. П-136, оп. 13, спр. 99, 202 арк.
17. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1, спр. 606.
18. ГДА СБ України, ф. 9, оп. 1, спр. 106.
19. ГДА СБ України, ф. 9, оп. 1, спр. 104, 259 арк.
20. ГДА СБ України, ф. 9, оп. 1, спр. 105.

Павло Кравченко

КРАДІЖКИ «СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ВЛАСНОСТІ» В 1947 Р. У КОЛГОСПАХ ВІННИЧЧИНИ

Анотація. У статті розглянуто становище в колгоспах Вінниччини в другий рік голоду, коли селяни, рятуючись від голодної смерті, вдавалися до крадіжок «соціалістичної власності», які стали масовими під час збирання врожаю та його подальшого зберігання. Зосереджено увагу на формах і методах крадіжок.

Ключові слова: жнива, голод, крадіжки, хліб, зерно, покарання.

Pavlo Kravchenko

THEFTS OF «SOCIALIST PROPERTY» IN THE COLLECTIVE FARMS OF VINNYTSIA REGION, 1947

Abstract. The article examines conditions in the collective farms of the Vinnytsia region during the second year of the famine, when peasants, attempting to save themselves from starvation, resorted to thefts of "socialist property." These thefts became widespread during the harvest and the subsequent storage of grain. Attention is given to the forms and methods of these thefts.

Keywords: harvest, famine, theft, bread, grain, punishment.

Голод 1946–1947 рр., симптоми якого були з'явилися ще у 1944–1945 рр. і були викликані комплексом причин, вкрай погіршив матеріальне становище селян, навіть у порівнянні з періодом німецько-румунської окупації. Знову, як у 1932–1933 рр., люди почали вмирати від голоду, з'явилися випадки людодівства.

Політика сталінського режиму мало чим відрізнялась від тієї, що застосовувалась у 1930-х рр. Якщо тоді село фінансувало індустріалізацію, то у післявоєнному СРСР за рахунок колгоспного села проводилась відбудова зруйнованої в роки Другої світової війни промисловості. Тому з села забирали максимум вирощеного врожаю, часто не залишаючи мінімуму, необхідного для фізичного виживання хліборобів. Селяни ж, рятуючись від голодної смерті, крім інших